

Comparison of the role and challenges of non-governmental organizations in exposing corruption cases in Iran and Sweden

Seyyed Mohammad Amin Ganj Ali Khani¹, Yahya Kamali², Seddigheh Sheikhzadeh Joshani³ Received: 2022-08-11

Accepted: 2022-12-07

Abstract

Background and purpose: disclosure of corruption is one of the important and influential mechanisms in the field of prevention and fight against corruption, which is done individually, in groups or in organizations. Non-governmental organizations are one of the active institutions in the field of exposing corruption, and their activities are gradually expanding. The purpose of the research is to investigate the similarities and differences of the role and challenges of non-governmental organizations in exposing corruption in Iran and Sweden.

Method: To achieve this goal, two organizations from Iran and two organizations from Sweden were studied, and the research was done using the comparative method.

Findings: The research findings show the differences and similarities between the roles of the four studied organizations in Iran and Sweden in four roles: 1) exposing corruption, 2) policymaking and legislation, 3) educational and cultural, and 4) consultation and cooperation. In addition, he has classified the challenges of non-governmental organizations of the two countries into three categories: 1) political-administrative challenges, 2) legal-judicial challenges, and 3) cultural-social challenges and compared them with each other. The legal gap, the lack of a positive view on the disclosure of corruption by government officials and the multiplicity of centers influencing the decisions and activities of non-governmental organizations are among the challenges of these organizations in Iran.

Conclusion: Compared to Iran, Swedish NGOs have played more roles in the fight against corruption and are facing fewer legal-judicial challenges.

Keywords: Non-governmental organizations and disclosure of corruption, Disclosure of corruption in Iran and Sweden, Whistle-blowing and disclosure of corruption, Corruption in Iran and Sweden.

Citation (APA): Ganj Ali Khani, Seyyed Mohammad Amin; Kamali, Yahya; Sheikhzadeh Joshani, Seddigheh. (1401). Comparison of the role and challenges of non-governmental organizations in exposing corruption cases in Iran and Sweden, Quarterly of Supervision and Inspection, 16 (61), pp 139-166

DOI: [10.22034/SI.2022.99863](https://doi.org/10.22034/SI.2022.99863)

1. Master of Political Science, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran. Email: Sayyedamir8@gmail.com
2. Associate Professor of Public Policy, Department of Political Science, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran (corresponding author). Email: yahyakamali@uk.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran. Email: Ssheikhzadeh@uk.ac.ir

مقایسه نقش و چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در افشای موارد فساد در ایران و سوئد

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

سید محمد امیر گنجعلیخانی^۱، یحیی کمالی^۲، صدیقه شیخ زاده جوشانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۶

چکیده

زمینه و هدف: افشای فساد یکی از سازوکارهای مهم و تأثیرگذار در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد است که به صورت فردی، گروهی یا سازمانی انجام می‌شود. سازمانهای مردم‌نهاد یکی از نهادهای فعال در زمینه افشای فساد هستند که به تدریج فعالیت آنها رو به گسترش است. هدف پژوهش بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های نقش و چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در افشای فساد در ایران و سوئد است.

روش: برای رسیدن به این هدف، دو سازمان از ایران و دو سازمان از سوئد مورد بررسی قرار گرفته، و پژوهش با استفاده از روش مقایسه‌ای انجام شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش تفاوت و شباهت نقش چهار سازمان مورد مطالعه را در ایران و سوئد در چهار نقش: ۱. افشای فساد ۲. سیاستگذاری و قانونگذاری ۳. آموزشی و فرهنگی و ۴. مشاوره و همکاری نشان می‌دهد. علاوه بر این چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد دو کشور را در سه دسته ۱. چالش‌های سیاسی-اداری (۲) حقوقی-قضایی و (۳) فرهنگی-اجتماعی دسته بندی و با یکدیگر مقایسه کرده است. خلأ قانونی، نبود نگاه مثبت به افشای فساد توسط دولتمردان و تعدد مراکز تأثیرگذار بر تصمیمات و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد از جمله چالش‌های این سازمان‌ها در ایران است.

نتیجه‌گیری: سازمان‌های مردم‌نهاد سوئد در مقایسه با ایران نقش‌های بیشتری در مبارزه با فساد ایفا کرده‌اند و با چالش‌های حقوقی-قضایی کمتری رو به رو هستند.

واژگان کلیدی: سازمان‌های مردم‌نهاد و افشای فساد، افشای فساد در ایران و سوئد، سوت زدن و افشای فساد، فساد در ایران و سوئد.

استناد (APA): گنجعلیخانی، سید محمد امیر؛ کمالی، یحیی؛ شیخ زاده جوشانی، صدیقه. (۱۴۰۱). مقایسه نقش و چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در افشای موارد فساد در ایران و سوئد، فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۶ (۶۱)، صص ۱۶۶-۱۳۹

DOI: [10.22034/SI.2022.99863](https://doi.org/10.22034/SI.2022.99863)

۱. کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه: Sayyedamir8@gmail.com
۲. دانشیار سیاستگذاری عمومی گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: yahyakamali@uk.ac.ir
۳. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه: Ssheikhzadeh@uk.ac.ir

فساد یکی از چالش‌های مهمی است که همواره توجه بازیگران حوزه عمومی را به خود جلب کرده است. فساد پدیده‌ای است که دولتها، سازمانها و ادارات، پیوسته با آن درگیر هستند و پیامدهای زیانباری در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به دنبال دارد؛ "از جمله اینکه موجب هدر رفتن منابع ملی، کاهش اثربخشی برنامه‌های دولت، کاهش توانایی نهادها و بوروکراسی در عرضه خدمات مورد نیاز شهروندان، تخریب مشروعیت حکومت و سلب اعتماد مردم به دولت می‌شود" (جعفری، ۱۳۹۲، ص ۱۰). برخی گزارشها نشان می‌دهد با یک رتبه سقوط هر کشور در شاخص وضعیت فساد (بر اساس شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل) به‌طور متوسط ۳۸۸ دلار از سرانه تولید ناخالص داخلی کاهش می‌یابد. بر اساس گزارش انجمن بازرسان تقلب گواهی شده^۱ درباره تقلب‌ها و سوءاستفاده‌های شغلی، سازمانها در هر سال، هفت درصد از درآمد خود را در اثر تقلب و فساد از دست می‌دهند.^۲

راهکارهای مختلفی برای پیشگیری از مبارزه با فساد ارائه شده است که یکی از آنها پدیده افشاگری است که از آن به سوت‌زنی هم تعبیر می‌شود. فرد افشاگر، جامعه را از فساد، تخلفات و فعالیتهای غیرقانونی در بخشهای دولتی، عمومی و خصوصی آگاه می‌کند. در ایران، مبارزه با فساد عمدتاً بر عهده حکومت بوده است. یکی از راهکارهای مبارزه با فساد، که در سالهای اخیر مغفول مانده، استفاده از ظرفیتهای مردمی مبارزه با فساد از طریق افشاگری فساد و سوت‌زنی است؛ راهکاری که در بسیاری از کشورهای جهان مورد استفاده قرار گرفته و دستاوردهای خوبی را هم به دنبال داشته است. "ارزیابی فساد و مبارزه با آن با همکاری جامعه مدنی در جهان با عنوان «درگیر ساختن قربانیان» با موضوع، گسترش یافته است. شهروندان به عنوان قربانیان فساد، باید به روند مبارزه با فساد بپیوندند. در پرتو انگیزه و قانون، زمینه مشارکت شهروندان فراهم می‌آید" (صادقی سرهنگی، ۱۳۹۲، ص ۹). در این زمینه، مردم می‌توانند در نقش گزارشگران فساد با افشای تخلفات و موارد فساد، گام مهمی را در کاهش وقوع فساد بردارند؛ زیرا هیچ گاه حکومت نمی‌تواند این داعیه را داشته باشد که از طریق نهادهای نظارتی خود به طور کامل نظارت و بازرسی را تحقق می‌بخشد. در این راستا افشاگران فساد می‌توانند خلأها و ضعفهای نهادهای نظارتی را جبران کنند.

یکی از مهمترین مؤلفه‌ها در مورد مبارزه با فساد، تقویت سازمانهایی مردم نهاد در زمینه

1. Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)

2. Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse (2012)

افشاگری است؛ آنچه در بسیاری از کشورها رایج است. لازمه این امر، شناخته شدن این سازمانها از سوی حکومت و قانون آن کشور است. در ماده ۱۰ قانون ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ بر استفاده از ظرفیت مردم در راهاندازی سازمانهای مردم نهاد در زمینه سوت زنی و افشاگری تأکید، و از وزارت کشور درخواست شده است تا گزارش سالانه‌ای در این باره به مجلس ارائه کند.

با توجه به اهمیت و کارکردهای سازمانهای غیردولتی در افشای فساد، هدف پژوهش این است که نقش و چالشهای سازمانهای مردم نهاد را در جریان افشای فساد در ایران و سوئد بررسی، و تفاوت و شباهت آنها را شناسایی کند. در این راستا تجربیات چهار سازمان از دو کشور ایران و سوئد در بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ مقایسه شده است. انتخاب کشور سوئد به این دلیل بوده است که این کشور در شاخصهای جهانی سلامت اداری و مبارزه با فساد جایگاه مناسبی دارد و درس آموزی از تجربه‌های سازمانهای مردم نهاد این کشور در زمینه مبارزه با فساد در ایران می‌تواند مفید و مؤثر باشد.

۲. سؤال پژوهش

تفاوت و شباهت نقش و چالشهای سازمانهای مردم نهاد در افشای فساد در ایران و سوئد چیست؟

۳. پیشینه پژوهش

پژوهشهای حوزه فساد را از یک دیدگاه می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: ۱. بررسی عوامل فساد (موسوی‌دوست، ۱۳۹۸) ۲. بررسی پیامدهای فساد (افضلی، ۱۳۹۰) و ۳. راهکارهای پیشگیری و مبارزه با فساد (خلیلی پاجی و میرکمالی، ۱۳۹۵). علاوه بر این، پژوهشهای این حوزه را می‌توان به دو دسته ۱. نقش سازمانهای دولتی در مبارزه با فساد (نیکپور، ۱۳۹۵) و ۲. نقش سازمانهای غیردولتی در مبارزه با فساد (کریمی، ۱۳۹۵) تقسیم کرد.

کریمی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "رویکرد پیشگیرانه به حمایت از گزارشگران فساد" به این نتیجه رسیده است که برای در امان ماندن گزارشگران فساد از مشکلات بعد از گزارشگری، باید قوانین و سازوکارهایی در جهت حمایت از آنان تعریف شود؛ مانند اسکان موقت در خانه‌های امن یا ارائه پشتیبانی روانی، تهیه حداقل استانداردهای مورد توافق که حمایت بین‌المللی را تضمین کند؛ ایجاد شبکه‌های بین‌المللی نهادهای حمایتی برای برقراری ارتباطات سازنده و تهیه ضوابط

مشترک برای استاندارد سازی سطح زندگی و معیشت گزارشگران فساد، شهود، کارشناسان و وکلا و دیگر مداخله‌کنندگان در امور کیفری. خلیلی پاجی، میرکمالی و اسماعیلی پور (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "نقش سازمانهای مردم نهاد در پیشگیری از فساد" به این نتیجه دست یافته‌اند که برای مقابله و پیشگیری، نباید فقط به ساختارها و ظرفیتهای دولتی اتکا کرد. طبق ماده ۱۰ قانون ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ باید از تمام ظرفیتهای جامعه بویژه سازمانهای مردم نهاد استفاده کرد. رستمی و قاسمی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "سازوکارهای حقوقی فعال سازی ظرفیتهای گزارش کنندگان مردمی فساد با مطالعه تطبیقی ایران و امریکا" به این نتیجه رسیدند که اثرگذاری مطلوب گزارش کنندگان مستلزم وجود حمایتهای متعددی در سطوح مختلف است. حمایتهای پیش بینی شده برای گزارش کنندگان متناسب با شرایط اشخاص گزارش کننده باید متفاوت باشد. کارآمدی گزارش کنندگان تخلف، زمانی به منصف ظهور خواهد رسید که بسترهای حقوقی لازم در دو جنبه اجباری و سلبی فراهم باشد. فرهادی‌نژاد و جعفری (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "شناسایی علل سوت‌زنی سازمانی و دلایل عدم تمایل به سوت‌زنی در سازمانهای دولتی" نشان می‌دهد که مهمترین دلایل تصمیم به سوت‌زنی بوده و رتبه‌بندی گویه‌های مرتبط با علل سوت‌زنی بیان‌کننده این است که جلوگیری از تکرار تخلفات، احساس بی‌عدالتی نسبت به خود و احساس مسئولیت به عنوان مهمترین علل سوت‌زنی و ناامیدی از ضمانت اجرایی در صورت افشای تخلفات، نفوذ زیاد فرد متخلف و عدم حمایت سازمانی از افشاگران به عنوان دلایل اصلی سکوت در برابر تخلفات تلقی می‌شود. بایرام پور، محمدیان ساروی و حقیقی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "طراحی الگویی برای تعیین عوامل مؤثر در بروز فساد اداری و بررسی نقش نظارت و شفافیت سازمانی در پیشگیری از آن" به این نتیجه رسیدند که عامل سازمانی، بیشترین تأثیر را در ایجاد فساد اداری دارد. عامل محیطی، دومین رتبه و عامل فردی، سومین جایگاه را در گسترش فساد اداری در این پژوهش دارد. شاخصهای ضعف نظارتی، ضعیف بودن خطر کشف جرم، هم‌رنگ جماعت شدن و برتری منافع فردی به منافع عمومی، دوری از معنویت از جمله عواملی است که در بروز فساد اداری نقش زیادی دارد. با نظارت و بازرسیهای دوره‌ای و اتفاقی می‌توان خطر کشف جرم را در سازمانها افزایش داد و محیطهای سازمانی را به منظور هر گونه تخلف و فسادی ناامن کرد. رحیمی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "واکاوی رویکرد سازمان شفافیت بین الملل و طرح حمایت از افشاگران فساد" معتقد است قویترین سازوکاری که مورد استفاده بسیاری از کشورهای پیشگام در حوزه مبارزه با فساد است، سازوکار گزارش دهی فساد توسط مردم است.

از مقایسه طرح حمایت از افشاگران فساد مجلس و مهمترین اصول سازمان شفافیت بین‌الملل نتیجه گرفته می‌شود که طرح مجلس در غالب موارد از اصول شفافیت بین‌الملل پیروی نمی‌کند و خلأها و ایرادهای بسیاری دارد. مرداسی، چناری، احمدی و تمیمی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "طراحی الگوی سوت زنی در راستای بالندگی و سلامت و رفاه سازمانی" نشان می‌دهد که اجرای صحیح و اصولی سوت زنی در سازمان تأمین اجتماعی به افزایش بالندگی در سازمان منجر می‌شود و ابعاد مختلف بالندگی تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

با توجه به بررسی پیشینه پژوهش می‌توان گفت پژوهش درباره روش مقایسه نقش و چالشهای چهار سازمان مردم نهاد در دو کشور ایران و سوئد در نوع خود جدید است.

۴. مبانی نظری پژوهش

افشای فساد و سوت‌زنی^۱ یکی از روشهای پیشگیری و مبارزه با فساد است. "ریشه اصطلاح سوت‌زنی یا همان افشاگری به استفاده پلیس‌های انگلستان از سوت و دمیدن در آن هنگام تعقیب متهم و برای اطلاع دادن به دیگر مأموران برمی‌گردد. چاک و هایپل (۱۹۷۹) افشاگری را اقدامی می‌دانند که درست زمانی از کارمندی سر می‌زند که به صورت خودجوش و مستقل درباره افراد خارج سازمان نگران می‌شود بدون اینکه از سوی مافوقان مورد حمایت قرار گرفته باشد. برای روشن‌تر کردن افشاگری می‌توان گفت که افشاگری، توجه نشان دادن به اشتباهات و تخلفات در سازمان، تمایل به جلوگیری از آسیب زدن به دیگران، افزایش نگرانیها درباره تخلفات، دادن اطلاعات درباره تخلفات به مسئولان و افشای آن به مطبوعات یا ادارات دولتی است" (نوروزی وند و زین‌آبادی، ۱۳۹۷، ص ۱۳). "از نظر واند کر کاف (۲۰۱۶) عناصر افشاگری عبارت است از عمل افشاگری، انگیزه افشای موضوع افشاگری، هدف از افشاگری و دریافت‌کننده محتوای افشاگری" (واند کر کاف، ۲۰۱۶، به نقل از فرهادی نژاد و جعفری، ۱۳۹۸، ص ۷۵).

بر اساس معیارهای مختلف، انواع گوناگونی از افشاگری وجود دارد؛ "از جمله اینکه افشاگری در داخل سازمان، و یا در خارج از سازمان صورت گرفته است (بردبری، ۲۰۱۰، ص ۱۲)؛ بینام است یا نام دارد (نیر و میسلی، ۲۰۰۸)؛ رسمی است یا غیر رسمی (گرین وود، ۲۰۱۵). فرد افشاگر در افشاگری داخلی نسبت به فعالیت غیراخلاقی آگاهی بیشتری دارد؛ اما به دلیل ترس از دست دادن شغل یا طرد شدن از سازمان، آن را به فرد مؤثری در سازمان اعلام می‌کند (رید و رام، ۲۰۰۳). منظور از افشاگری رسمی، گزارش خطا از طریق دنبال کردن راه‌های ارتباطات رسمی

1. Whistleblowing

سازمان است. افشاگری غیررسمی، آگاه کردن فردی است که به او اعتماد می‌شود. زمانی که فرد از ذکر نام خود در گزارش خطا ترسی نداشته باشد، افشاگری با نام انجام داده است و در صورتی که بخواهد نام او محرمانه باقی بماند، افشاگری بینام صورت می‌گیرد" (علینقیان، نصر اصفهانی و صفری، ۱۳۹۵، ص ۴۴۰).

افرادی که به دنبال افشای تخلف و فساد هستند، اغلب در هفت تله گرفتار می‌شوند: "۱. اعتماد بیش از حد ۲. نداشتن مدارک کافی ۳. به کار بردن شیوه و روش اشتباه ۴. منتظر فرصت مناسب نمی‌مانند. ۵. به دست نیاوردن حمایت و پشتیبان ۶. بازی کردن با قوانین بازی حریف ۷. ندانستن اینکه چه زمانی توقف کنند. از جمله روشهایی که عموماً علیه افشاگران استفاده می‌شود، عبارت است از: ۱. طرد شدن ۲. آزار و اذیت ۳. انتشار شایعات ۴. تهدیدها (از قبیل اخراج و توبیخ و ...) ۵. ممنوع بودن ارتقای رتبه آنها ۶. قطع حمایت‌های مالی از آنها ۷. نقل و انتقالات کاری اجباری ۸. توبیخات رسمی ۹. اقدامات قانونی ۱۰. مخفی شدن (نوروزی‌وند و زین‌آبادی، ۱۳۹۷، ص ۱۱).

از موانع سوت‌زنی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. موضوع وفاداری به سازمان؛ دستی را که به شما غذا می‌دهد نمی‌توانید گاز بگیرید.
۲. اعتماد نکردن به سامانه داخلی سازمانی
۳. تمایل نداشتن کارکنان به افشاگری و سوت‌زنی
۴. همبستگی گمراه‌کننده در سازمان
۵. اعتقاد به اینکه مدیریت استانداردها را رعایت نمی‌کند؛ ترس از انتقام و مقابله به مثل.
۶. ترس از خودبیگانگی بین هم‌تایان سازمانی
۷. ترس از اتهام واهی به فرد یا سازمانی دیگر
۸. ترس از تأثیر نژاد، جنسیت و قومیت و ایجاد شبهه بر فرد سوت‌زن (صفری و فتاح زیارانی، ۱۳۹۷، ص ۶۲۷).

جوامع مدنی به شیوه‌های مختلفی می‌توانند در مبارزه با فساد شرکت کنند. مهمترین شیوه مشارکت جامعه مدنی در مبارزه با فساد شامل موارد ذیل است:

۱. حضور نهادهای میانجی و به طور کلی جامعه مدنی به‌عنوان ناظران و تصمیم‌سازان در مبارزه با فساد
۲. مبارزه با فساد از طریق تفحص مطبوعاتی
۳. فعالیت نهادهای مدنی در حوزه‌های فرهنگ‌سازی و فرهنگی

۴. مبارزه با فساد در همکاری با دولت

۵. مشارکت در قانونگذاری در مبارزه با فساد و مشارکت در آموزش و آگاهی دادن به مردم در مورد مبارزه با فساد از طریق ایجاد کمپین‌های مدنی در سطح محلی و ملی (براتی و سیفی، ۱۳۹۹، ص ۲۷).

در این پژوهش بر اهمیت مسئله افشای فساد و نقش سازمانهای مردم نهاد در این زمینه توجه شده است. برای دستیابی به هدف پژوهش، که تبیین تفاوت و شباهت نقش سازمانهای مردم نهاد در زمینه افشای فساد در ایران و سوئد است از یک چارچوب مفهومی محقق ساخته استفاده شده است. این چارچوب بر اساس ادبیات پژوهش تدوین شده و اجزای آن به شرح جدول (۱) است.

جدول (۱): چارچوب مفهومی پژوهش

مفهوم	متغیر	تعریف / جزئیات
	حمایت و گزارشدهی	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت از گزارش کنندگان و قربانیان فساد • جمع‌آوری اطلاعات مربوط به موارد فساد و افراد فاسد (منعکس شده در جرایم، روزنامه‌ها و وسایل ارتباط جمعی) و ایجاد بانک اطلاعاتی • اطلاع رسانی و ایجاد فضای شفاف اطلاعاتی • کمک به سازوکار گزارش دهی
نقش سازمانهای مردم نهاد در زمینه افشای فساد	سیاستگذاری و قانونگذاری	<ul style="list-style-type: none"> • همکاری در اتخاذ و شکل‌گیری شیوه‌های درست قانونگذاری و در راستای ارتقای سیاست پاسخگو بودن دولت • پژوهش و بیان دیدگاه‌های اصلاحی
	آموزشی و فرهنگی	<ul style="list-style-type: none"> • کمک به آموزش عمومی • برقراری فرهنگ قانون مداری و پرهیز از فساد
	مشاوره و همکاری	<ul style="list-style-type: none"> • همکاری با سازمانهای مردم‌نهاد در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی و دیگر نهادها و سازمانهای بین‌الدولی و جهانی در این زمینه • ارائه مشاوره‌های تخصصی در زمینه تهیه و تدوین کدهای رفتاری در بخشهای دولتی و خصوصی

ادامه جدول (۱): چارچوب مفهومی پژوهش

مفهوم	متغیر	تعریف / جزئیات
چالشهای سازمانهای مردم نهاد در زمینه افشای فساد	سیاسی اداری	<ul style="list-style-type: none"> • فراوانی مراکز تصمیم‌گیری • استخدام نکردن افشاگران • ضعف نظام اداری در گزارش‌گیری • نبود چارچوب شفاف و ساده برای گزارش دهی • عدم وابستگی و حفظ استقلال با بخش دولتی در برخی کارها
	حقوقی قضایی	<ul style="list-style-type: none"> • وجود قوانین پیچیده و دست و پاگیر • حمایت نکردن از افشاگران فساد • خطرهای تهدید کننده افشاگران • آسیب رسیدن به افشاگر
	اجتماعی فرهنگی	<ul style="list-style-type: none"> • عدم موفقیت در ایجاد مشروعیت در ابعاد محلی، منطقه‌ای • رابطه بزهکار و افشاگر

در این پژوهش برای درک بهتر تفاوت و شباهتهای نقش و چالشهای سازمانهای مردم نهاد در افشای فساد در دو کشور ایران و سوئد، نقشهای مورد انتظار از هر سازمان مردم نهاد در زمینه افشای فساد در چهار دسته "حمایت و گزارش‌دهی"، "سیاستگذاری و قانونگذاری"، "آموزشی و فرهنگی" و "مشاوره و همکاری" دسته بندی شده است. دسته نخست به نقشهایی می‌پردازد که در آنها مسائل به طور مستقیم و مشخص به افشای فساد و سوت‌زنی مربوط می‌شود. دسته دوم فعالیتهای مورد انتظار این سازمانها را درباره مشارکت در فرایند قانونگذاری و سیاستگذاری با استفاده از ابزارهای گوناگون در بر می‌گیرد. در دسته سوم نیز به وظایف آموزشی و فرهنگ سازی این سازمانها نسبت به سازمانهای دولتی و غیردولتی، نخبگان و عموم جامعه اشاره می‌کند و در دسته چهارم، نقش مورد انتظار این سازمانها در مشورت دهی، همکاری و کمک به بهبود کارهای جاری سازمانهای دولتی و غیردولتی بیان می‌شود.

چالشهای احتمالی این سازمانها را در مسیر افشای فساد نیز می‌توان در سه دسته "سیاسی-اداری"، "حقوقی-قضایی" و "فرهنگی-اجتماعی" دسته بندی کرد: دسته نخست، منظور از چالشهای سیاسی-اداری، چالشهایی است که در سامانه بروکراسی و قواعد مرسوم ادارات و فرهنگ سازمانی پیش می‌آید. در دسته دوم، چالشهایی است که در خلأ یا ضعف قانونی و یا در رابطه با سامانه قضایی ممکن است پیش بیایند. و دسته آخر چالشهایی است که این سازمانها

ممکن است در فعالیت خود در جامعه و بازخورد نخبگان و مردم به آن بربخورند. سازمانهای مردم نهاد مورد نظر در دو کشور ایران و سوئد با استفاده از این چارچوب مفهومی بررسی شده‌اند.

۵. روش شناسی پژوهش

این پژوهش با تمرکز بر مفهوم افشای فساد به دنبال بررسی آن در دو متغیر نقش و چالشهای سازمانهای مردم نهاد در دو کشور مورد نظر یعنی ایران و سوئد است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، دو کشور ایران و سوئد است. این پژوهش از لحاظ زمانی در بازه ده ساله ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ بر این دو کشور متمرکز شده است. علت انتخاب کشور سوئد برای مقایسه با کشور ایران و استخراج نکات و پیشنهادها این است که کشور سوئد از کشورهای پیشرو در عرصه مبارزه با فساد و افشای آن است. این کشور اخیراً به عنوان دومین کشوری که قانون حمایت از افشاگران را در اتحادیه اروپا تصویب کرده است شناخته شد. بررسی این کشور و مقایسه با ایران در بسیاری از موارد می‌تواند حائز نکات با اهمیتی برای پژوهشگران یا مسئولان و متصدیان باشد. داده‌ها با استفاده از روش اسنادی گردآوری شد. بخشی از این اسناد در قالب مقالات علمی-پژوهشی و ترویجی در پایگاه‌های اطلاعاتی پرتال جامع علوم انسانی، ایرانداک، مگیران، نورمگز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و دیگر پایگاه‌های علمی خارج کشور و بخشی دیگر از اسناد این پژوهش، شامل گزارشهای عملکرد مؤسسات مردم نهاد (شفافیت برای ایران، ۱۴۰۰؛ دیده‌بان شفافیت و عدالت، ۱۴۰۰؛ مقالات و یادداشت‌ها، رحیمی، محمد، ۱۳۹۹؛ توکلی، احمد، ۱۳۹۹) و مصاحبه‌های اینترنتی (جامعه‌اندیشکده‌ها، ۱۴۰۰) است. از داده‌های مورد نظر با استفاده از روش هدفمند، نمونه‌گیری شده است. روش هدفمند با نگاه به هدف پژوهش و در راستای آن از میان داده‌ها، اطلاعات مربوط را استخراج می‌کند.

۶. یافته‌های پژوهش

در ابتدا به بررسی نقش دو سازمان غیردولتی ایران و دو سازمان غیردولتی سوئد در افشای فساد پرداخته شده است.

جدول (۲): نقش مؤسسه شفافیت برای ایران در افشای فساد

دسته‌بندی	موارد
قانونگذاری و سیاستگذاری	تهیه اسناد سیاستی و قانونی
	حضور در کمیته‌های رسمی و اداری (کمیته شفافیت قوه قضاییه، شورای شهر تهران و...)
	طراحی سامانه‌های آنلاین شفافیت و حقوقی
آموزشی و فرهنگی	اقدامات مختلف ترویجی (تولید موشن گرافیک، برنامه‌های تلویزیونی و...)
	برگزاری کلاسها و دوره‌های آموزشی
	تألیف و ترجمه کتابهای مرتبط موضوعی
تشریک‌مسابی	تفاهمنامه با سازمانهای دولتی

جدول (۳): نقش سازمان دیده‌بان شفافیت و عدالت در افشای فساد

دسته‌بندی	موارد
افشای فساد (مبارزه با فساد، سوت‌زنی و...)	ایجاد و یا حمایت از فعالیتهای حقوقی و مدنی و استیفای حقوق مردم و مبارزه با فساد در چارچوب قوانین و مقررات کشوری
	تجدید مبارزات اخلاقی شهروندان علیه فساد برای تثبیت منکر بودن فساد و ضرورت مطالبه حقوق شهروندی
	حمایت از اقدامات حاکمیتی در مبارزه با فساد سیستمی و مالی
	تلاش و حمایت از فعالیتهای سمن در اصلاح ساختاری برای افزایش دسترسی به اطلاعات و اطلاع از مقاصد و رفتار سیاستمداران
	پشتیبانی از روشهای شفاف‌سازی در مبارزه با فساد با مراقبت در مقابل ماهیت قراردادهای دولتها
	انعکاس شکایات و اعتراضات مربوط به مصداقهای فساد، موضوعات و اقدامات فساد خیز با رعایت قوانین
	پشتیبانی از رویکردهای اشخاص حقیقی و حقوقی در ارتقای روحیه عدالت‌خواهی و مبارزه با فساد
قانونگذاری و سیاستگذاری	ظرفیت سازی برای تأمین حقوق شهروندی و از بین بردن فساد

ادامه جدول (۳): نقش سازمان دیده‌بان شفافیت و عدالت در افشای فساد

دسته‌بندی	موارد
آموزشی و فرهنگی	تقویت فرایندها و آموزش در درون دولت و مؤسسات وابسته به آن و یا سازمانهای حاکمیتی و عمومی در ایفای حقوق شهروندی و پرهیز از انواع فساد در راستای افزایش شفافیت
	تقویت فرایندهای ارتقای سطح دانش عمومی و آموزش عموم مردم در آشنایی با حقوق و تکالیف شهروندی و مبارزه با فساد
	انعکاس دیدگاه‌ها در زمینه روشهای قانونی و نظارت پارلمانی به منظور افزایش شفافیت و کاهش زمینه‌های فساد اجزا
	انعکاس اقدامات حاکمیتی و دولتی همانند شفاف سازی، اهتمام به تأمین حقوق شهروندان، پاکسازی مدیران ارشد و کارکنان از فساد
	نمونه‌سازی فعالیتهای مبارزه با فساد همانند برپایی همایشهای نیمه‌رسمی رسانه‌ای و برنامه‌های مردمی مبارزه با فساد در راستای افزایش حقوق شهروندی
	انعکاس نتایج اقدامات پژوهشی کاربردی در قالبهای رسانه‌ای
	تقویت توان محتوایی دیگر رسانه‌ها به‌عنوان منبع ذخیره و تغذیه محتوای ضد فساد یا حامی قانونگرایی و حفظ حقوق مردم

سوئد یکی از کشورهایی است که کمترین میزان فساد را در سراسر جهان دارد. این ویژگی اصلی جامعه سوئد به علت سطح بالای اعتماد عمومی در جامعه است. فساد کم می‌تواند هم عامل و هم پیامد اعتماد زیاد عمومی باشد. سطح پایین فساد به "برنامه‌های رفاه اجتماعی جهانی‌تر و اعتماد عمومی بیشتر" منجر می‌شود (ماکاروا، ۲۰۱۸، ص ۷۹). کشور سوئد یکی از نمونه‌های خوب همکاری بین عوامل دولتی، خصوصی و جامعه مدنی برای مبارزه با فساد است. این تجربه می‌تواند برای کشورهای مختلف بویژه کشورهای پس از فروپاشی شوروی سودمند باشد که در ایجاد سیاست مؤثر ضد فساد سعی می‌کنند (ماکاروا، ۲۰۱۸، ص ۷۹). مؤسسه مبارزه با فساد سوئد^۱ سازمانی غیرانتفاعی است که در سال ۱۹۲۳ تأسیس شد. رئیس این سازمان از سال ۲۰۱۴ فردریک ورسل است. از اکتبر ۲۰۲۱، دبیر کل این سازمان حیات ابراهیم است. دفتر این انجمن در استکهلم، پایتخت سوئد است (مؤسسه مبارزه با فساد سوئد، ۲۰۲۲).

۱. به زبان سوئدی «Institutet Mot Mutor» IMM

جدول (۴): نقش مؤسسه مبارزه با فساد سوئد

نقش	موارد
مشورت و همکاری	مشورت و کمک به سازمانها برای انطباق با آیین‌نامه‌های مبارزه با فساد
	اظهاری نظر کارشناسی از طریق بیانیه کمیته اخلاق درباره انطباق سازمان مورد نظر با قوانین
آموزشی و فرهنگی	آموزش و ارتقای سازمانها و ادارات درباره مبارزه با فساد
	اطلاع رسانی در مورد قوانین و روشهای قضایی
قانونگذاری و سیاستگذاری	مدیریت و بازنگری در آیین‌نامه‌ها و کدهای رفتاری
	تهیه دستورالعمل‌ها و اسناد تفسیری قوانین

مؤسسه افشای سوئد^۱ نیز عرضه کننده خدمات افشاگر جهانی و متخصص اخلاق تجاری و انطباق است. این مؤسسه به مشتریان خود کمک می‌کند تا محیط کار ایمن‌تر و شفافتر ایجاد کنند. خدمات این شرکت در سال ۲۰۱۱ راه اندازی شد و در حال رشد است. از خدمات این مؤسسه در حال حاضر در بیش از ۱۵۰ کشور استفاده می‌شود.

جدول (۵): نقش مؤسسه افشای فساد (ب)

نقش	موارد
افشای فساد	ارائه بستر و سرویس آنلاین برای افشای فساد و تخلفات به سازمانها
	حفاظت از افشاگران و داده‌های افشاگران
	بررسی موارد و گزارشهای خاص افشاگری برای سازمانها
مشاوره و همکاری	کمک فنی و اطلاعاتی در زمینه مقررات داده‌ها شخصی و کدهای اخلاقی به سازمانها

1. WhistleB

جدول (۶): مقایسه چهار مؤسسه مورد بررسی در این پژوهش

کشور	سازمان	تاریخ تأسیس	مدیر/مدیران	فعالیت‌های مهم	درآمدزایی اقتصادی
ایران	شفافیت برای ایران	۱۳۹۳	مصطفی عباسی (مهدی ثنائی)	تدوین طرح مدیریت تعارض منافع و اعلام وصول در مجلس	نامشخص
				حضور در سمت‌ها و شوراها	
				تأثیرگذار کشوری	
				تدوین مشروح مذاکرات شورای اسلامی شهر تهران	
				برگزاری دوره‌ها و کلاسهای آموزشی	
انجمن آنلاین گفت‌وگوی شفافیت برای ایران					
ایران	دیدهبان شفافیت و عدالت	۱۳۹۴	احمد توکلی	طراحی سامانه گرا (بستر افشاجاری مردمی)	خیر
				شکایت و اعلام تخلف مسئولان کشوری به نهادهای ذی‌ربط	
				نامه‌نگاری با سران قوا و مسئولان درباره تخلفات و تذکر به آنها	
				انتشار گزارشهای افشاگرانه در زمینه موضوعات مختلف	
سوئد	مبارزه با فساد سوئد	۱۹۲۳ (۱۳۰۲ شمسی)	فردریک ورسل	مشورت به سازمانها برای انطباق با آیین‌نامه‌های مبارزه با فساد	نامشخص
				اظهار نظر کارشناسی از طریق بیانیه کمیته اخلاق درباره سازمانها	
				آموزش و ارتقای سازمانها در زمینه مبارزه با فساد	
				مدیریت و بازنگری در آیین‌نامه‌ها و کدهای رفتاری	
				تهیه دستورالعمل‌ها و اسناد تفسیری قوانین	
بله	موسسه افشای (ب)	۲۰۱۱ (۱۳۹۰ شمسی)	-	ارائه بستر و سرویس آنلاین برای افشای فساد و تخلفات به سازمانها	بله
				کمکهای فنی و اطلاعاتی به سازمانها	
				حفاظت از افشاگران و داده‌های افشاگران	

با بررسی سال تأسیس این سازمانها می‌توان گفت سال تأسیس یکی از سازمانهای سوئدی، ۱۹۲۳ است که تقریباً در نوع خود منحصر به فرد است. دیگر سازمان سوئدی با فاصله‌های چهار و پنج سال زودتر از دو سازمان مورد مطالعه در ایران تأسیس شده است.

سازمان دیده‌بان شفافیت و عدالت با مدیریت احمد توکلی، یکی از موارد قابل توجه است؛ چرا که آقای احمد توکلی از نمایندگان سابق مجلس شورای اسلامی ایران است. اقدام ایشان در راه‌اندازی سازمانی مردم‌نهاد با هدف مبارزه با فساد و سوت‌زنی در نوع خود رفتاری است که تقریباً از کمتر فردی از مسئولان فعلی جمهوری اسلامی سر زده است. خود همین امر نشانگر نکته دیگری نیز هست. در پژوهش (ناصری، سلیمی و شامبیاتی، ۱۴۰۰، ص ۸۸-۸۶) به مشکل صدور مجوز فعالیت سازمانهای مردم‌نهاد بویژه سازمانهای فعال در زمینه مبارزه با فساد اشاره شده است. این پژوهش مدعی است که «چنین سازمانهایی هم چنان جزو نهادهای حکومتی هستند و به معنی واقعی مردم‌نهاد نیستند». در سازمان شفافیت برای ایران، اتفاقی معکوس را شاهد هستیم. مدیر سابق این مؤسسه (مهدی ثنایی) به سمت مشاور رئیس سازمان امور اداری و استخدامی در ارتقای سلامت اداری و مشارکت خبرگانی و مردمی منصوب شد.

فعالتهای آموزشی و برگزاری کلاسها و دوره‌ها، مشورت به سازمانها و هدایت آنها در مسائل مربوط به افشای فساد، ارائه بسترهای افشای فساد، زمینه‌سازی برای بهبود قوانین و مقررات این عرصه و تلاش برای بهبود و اصلاح نگاه‌ها به این عرصه مورد مشترکی بین این سازمانها بوده است. از فعالیت درآمدزایی سازمان دیده‌بان شفافیت و عدالت در ایران و سازمان مبارزه با فساد سوئد اطلاعات دقیقی در دست نیست؛ اما در سازمان افشای فساد (ب) این مورد براحتی قابل مشاهده است و احتمالاً این موضوع درباره سازمان شفافیت برای ایران نیز با توجه به فعالتهای گسترده این مجموعه صادق باشد.

جدول (۷): مقایسه نقشهای سازمانهای مردم‌نهاد در افشای فساد

کشور	سازمان	افشای فساد	نقش قانونگذاری و سیاستگذاری	نقش آموزشی و فرهنگی	نقش مشاوره و همکاری
ایران	شفافیت برای ایران	ندارد	پیشنهاد قانون دارد.	دارد	دارد
	دیده‌بان شفافیت و عدالت	دارد	پیشنهاد قانون دارد.	دارد	دارد
سوئد	مؤسسه مبارزه با فساد سوئد	ندارد	پیشنهاد قانون دارد.	دارد	دارد
	WeltsihB	دارد	ندارد	ندارد	ندارد

در جدول (۷) نقشهای چهار سازمان مورد مطالعه در پژوهش ذکر شده است که مستقیم یا غیرمستقیم به افشای فساد مربوط می‌شود. با توجه به دسته‌بندی کلی نقش و کارکرد این سازمانها، می‌توان این نکته را دریافت که فعالیت و عملکرد سازمانها در دو کشور ایران و سوئد به یکدیگر تفاوت و شباهتهایی دارد. بیشترین شباهت نیز در ایفای فعالیتهای مربوط به نقش آموزشی و فرهنگی و نقش مشاوره و همکاری است که در هر چهار سازمان قابل مشاهده است. هم چنین فعالیتهایی که مستقیم یا غیرمستقیم به نقش قانونگذاری یا سیاستگذاری مرتبط با افشای فساد مربوط می‌شود نیز در سه سازمان از چهار سازمان، مشترک است و این نقش را در کنار نقش آموزشی و فرهنگی می‌توان از کارکردهای اصلی این سازمانها دانست.

۶-۱. چالشهای سازمانهای مردم نهاد افشای فساد در ایران و سوئد

این چالشها در سه دسته "سیاسی-اداری"، "حقوقی-قضایی" و "اجتماعی" دسته‌بندی شده است.

جدول (۸): مقایسه چالشهای سازمانهای مردم نهاد در افشای فساد

کشور	چالشهای سیاسی-اداری	چالشهای حقوقی-قضایی	چالشهای اجتماعی-فرهنگی
ایران	نگاه رقابتی دستگاه‌های دولتی و نظارتی به سازمانهای مردم نهاد	توجه نکردن قانونگذار به اصل هشتم قانون اساسی	عدم تضمین امنیت رسانه‌ها
	فرهنگ محرمانگی	نبود قانون صریح درباره سوت‌زنی و افشای فساد	
	سفارش کردن و سفارش پذیری	خلاً، ابهام و ضعف در قوانین تصویب‌شده	
	عدم اجرا یا اجرای صحیح قوانین تصویب‌شده	احتمال برخورد با افشاگران فساد و جرم‌انگاری افشای فساد	
سوئد	اجرایی نشدن برنامه‌ها و قوانین ضد فساد در سازمانها	مشکل بودن شناسایی تخلفات	نیاز به توسعه فرهنگ مبارزه با فساد
	نبود آژانس تخصصی افشاگری		فعالیت کم افشاگران
	نامشخص بودن آمار و ارقام افشاگران		ترس افشاگر از ناشناس نماندن بعد از افشاگری
			اولویت نداشتن مبارزه با فساد برای مردم سوئد

نگاه رقابتی دستگاه‌های دولتی و نظارتی به سازمانهای مردم نهاد: تجربه فعالیت سمن‌ها در زمینه افشای فساد اثبات می‌کند که دستگاه‌های دولتی به این سازمانها نگاه درستی ندارند و به همین دلیل نمی‌توانند از ظرفیت این سازمانها بخوبی استفاده کنند. دولت و حکومت باید این نهادها را چشم بینا و یاور خود بدانند تا در زمینه مبارزه با فساد موفقیت بیشتری رقم بخورد (پبله‌فروش، ۱۳۹۸).

فرهنگ محرمانگی: درجه محرمانگی فرایندها و اقدامات اداری در کشور ما بسیار زیاد است. برای مدیران ما عادت شده است که روی هر نامه کم اهمیتی مهر محرمانه بزنند و آن را از جریان عادی مکاتبات خارج، و فرصت گردش آزاد اطلاعات را مختل کنند؛ به همین دلیل ناکارآمدیها و تصمیم‌گیریهای غلط، تبعیض‌ها، سوءاستفاده‌ها و تبانیها زیر مهرهای محرمانه پنهان می‌مانند (غیرتمند، ۱۳۹۸).

سفارش کردن و سفارش پذیری: متأسفانه سفارش کردن در فرهنگ ما هیچ قبچی ندارد و تبدیل به رفتار عادی و بلکه موجه شده است. افراد برای راه افتادن کارشان مرتباً متوسل به وکیل و وزیر و حاج آقا و دکتر و... می‌شوند و آنان نیز بسادگی تلفن را برمی‌دارند یا دست خطی می‌نویسند و به فلان مسئول توصیه و سفارش می‌کنند که «کار این دوست محترم را راه بیندازند.» و این چنین حق و ناحق، اولویتها باطل و مقررات زائل می‌شود (غیرتمند، ۱۳۹۸).

فرد محوری به جای فرایند محوری: قدرت کارشناس، ممیز، مسئول دفتر، باز پرس و مانند اینها در ادارات و دادگاهها در اثرگذاری بر فرایند هر پرونده بسیار زیاد است. او می‌تواند کاری را در چند دقیقه انجام دهد یا آن را چند ماه به عقب بیندازد و این تفاوت آشکار در زمان در هیچ جای فرایند کار، امکان رصد کردن یا جلوگیری خودکار ندارد. شیوه توزیع وظائف به گونه‌ای است که کارشکنی‌ها در جایی از فرایند سازمانی بیرون نمی‌زند تا ایراد آشکار شود و لذا فرد فاسد با آسودگی خاطر حکومت خودمختار راه می‌اندازد (غیرتمند، ۱۳۹۸).

اجرا نشدن یا اجرای صحیح قوانین تصویب شده: بند الف ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی را می‌توان مهمترین نقطه قوت توجه به موضوع اعلان جرم دانست که در صورتی که مفاد آن به شکل کامل محقق شود، بدون تردید گامی مؤثر در نهادینه کردن فرهنگ سوت‌زنی و ایجاد بستر تحقق سازوکار نظارت توسط جامعه مدنی خواهد بود. در همین زمینه دستورالعمل ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان و ماده ۵۶ آیین‌نامه اجرایی با هدف گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر و ایجاد زمینه مشارکت مردمی در زمینه نظارت همگانی و پیشگیری از تخلف و

جرم، ارتقای سلامت نظام اداری، مقابله با فساد و توسعه فرهنگ قانونمداری و بهره‌گیری از توان علمی، تخصصی و اطلاعاتی تشکلهای غیردولتی و مردم نهاد و اشخاص حقیقی واجد شرایط از سوی ریاست محترم قوه قضاییه ابلاغ شد. هر چند در این دستورالعمل نیز به نقش شهروندان عادی توجهی نشده است که به هر نحوی از وجود فساد اطلاع یافته‌اند، شرایط بازرسان افتخاری و سازمانهای مردم نهاد و حیطة وظایف آنان مشخص شده است. ماده ۵ دستورالعمل درباره حیطة همکاری بازرسان افتخاری به موارد مهمی مانند تضييع منابع ملی از جمله اموال عمومی و دولتی، منابع طبیعی و محیط زیست و گزارش فساد و سوء جریان اداری، مالی و اقتصادی اشاره کرده است (قاسمی و رکنی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۷)؛ اما آنچه در عمل مشاهده می‌شود اجرا نشدن این قانون به‌صورت جدی و استفاده نکردن دولتمردان از این ظرفیت است.

۳-۶. چالشهای حقوقی - قضایی سازمانهای مردم نهاد ایران

توجه نکردن قانونگذار به اصل هشتم قانون اساسی: اصل هشتم قانون اساسی را می‌توان عنصر قانونی ویژه برای تحقق موضوع اعلان جرم در حقوق ایران دانست که متأسفانه کیفیت مطلوب آن بویژه در مبارزه با مفاسد اقتصادی توسط قانونگذار معین نشده است. قوی‌ترین و مهمترین اهرم کنترل در جامعه، قدرت و یکپارچگی نظارت مردم است که باید در تمام ابعاد، جامعه با چشمانی باز و آگاهانه مراقب و ناظر کارها باشد (کعبی، ۱۳۹۴، ص ۶).

نبود قانون صریح درباره سوت‌زنی و افشای فساد: یکی از اصلی‌ترین چالشهای سازمانهای مردم نهاد فعال در زمینه افشای فساد این است که در نظام حقوقی ایران تاکنون اصطلاح سوت‌زنی یا اعلام جرم (افشای فساد) آشکارا به کار نرفته و بدیهی است که تعریفی نیز از آن ارائه نشده است (قاسمی و رکنی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۶). البته در بررسی قوانین و مقررات مصداق‌هایی هست که مفهوم آن به افشای فساد و سوت‌زنی نزدیک است.

خلأ، ابهام و ضعف در قوانین تصویب شده: یکی از قوانین مهمی که در زمینه افشای فساد می‌توان به آن استناد کرد "قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد" است. ماده ۱۳ و هم چنین تبصره این ماده، قانون موارد را در زمینه گزارشگری فساد اشعار می‌دارد. نکته مهمی که قانونگذار در مورد آن در اینجا تعیین تکلیف نکرده این است که آیا کارمندان این حق را دارند که در جریان روند رسیدگی یا نتیجه نهایی گزارش خود قرار گیرند و از آن مهمتر اینکه آیا در صورت عدم رسیدگی می‌توانند موضوع را در رسانه‌ها مطرح کنند یا خیر. این خلأ قانونی، که در قوانین مشابه نیز مشاهده می‌شود از جمله نقاط ضعف قوانین حوزه مورد بررسی است (قاسمی و رکنی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۸). عدم کیفیت مناسب قوانین و مقررات و وجود روزنه‌هایی برای دور زدن

یا فرار از آنها از عوامل اصلی دیگری است که سبب تزییع حقوق عامه است. آخرین رتبه کیفیت مقررات تنظیمی ایران در جهان ۱۷۳ از ۱۹۳ کشور در سال ۲۰۱۷ اعلام شده است (ناصری، سلیمی و شامبیاتی، ۱۴۰۰، ص ۸۱).

اشاره نکردن قانون به حق یا تکلیف شهروندان در رویارویی با فساد مالی: همان‌طور که در مباحث گذشته بیان شد در ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی مشاهده می‌شود قانون سازمان، به حق یا تکلیف شهروندان عادی مبنی بر اعلان جرم در صورت مشاهده فساد مالی اشاره‌ای نکرده است (قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، ۱۳۹۳، ماده ۱۲).

احتمال برخورد با افشاگران فساد و جرم‌انگاری افشای فساد: در هیچ یک از قوانین درباره وظیفه همگانی شهروندان و اصحاب رسانه در مورد اعلان جرم اشاره‌ای نشده است. با مطالعه قوانین و مقررات کنونی می‌توان به این نتیجه رسید که سیاست جنایی فعلی حتی در مواردی عملاً در مسیر جرم‌انگاری اعلان جرم قدم برداشته است؛ به عنوان مثال، ماده ۵ قانون رسیدگی به داریی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران چنین می‌گوید: فهرست دارییهای افراد مشمول و نیز اسناد و اطلاعات مربوط به آن بجز در مواردی که در این قانون و آیین‌نامه ذیل آن تعیین شده است، محرمانه است و هر یک از مسئولان و کارکنان که حسب وظیفه مأمور تهیه، ثبت، ضبط و حفظ فهرست دارییهای افراد مشمول یا اسناد و اطلاعات مرتبط با آن، موضوع این قانون باشند و یا برحسب وظیفه اسناد مذکور در اختیار آنان قرار گیرد، اگر مرتکب افشا یا انتشار مندرجات این اسناد شوند و یا خارج از حدود وظایف اداری در اختیار دیگران قرار دهند یا به هر نحوی عامدانه دیگران را از مفاد آنها مطلع سازند به یکی از مجازاتهای درجه شش مقرر در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محکوم خواهد شد. همین مجازات در مورد کسانی نیز مقرر است که با علم و اطلاع مبادرت به افشا، چاپ و یا انتشار اطلاعات مزبور، و یا موجبات افشا، چاپ یا انتشار آنها را فراهم می‌کنند (قاسمی و رکنی، ۱۰۹، ص ۱۳۹۹).

فرایند طولانی و سخت ثبت سازمانهای مردم‌نهاد: وجود مراکز متعدد دولتی در ثبت سازمان غیردولتی سبب شده است که فرایند ثبت این سازمانها طولانی و سخت شود به گونه‌ای که در ثبت یک تشکل مردمی ارگانهای دولتی ذیل دخیل هستند: وزارت کشور، قوه قضاییه (اداره ثبت مربوط به این قوه)، اداره اوقاف و امور خیریه (انجمنهای خیریه و نودوستانه می‌توانند در اداره اوقاف ثبت شوند)، وزارت تعاون (این وزارتخانه مجوز فعالیت برای تعاونی‌های مختلف را صادر می‌کند)، وزارت آموزش، علوم و فناوری، وزارت کار (انجمن‌های تخصصی و اتحادیه‌های صنفی، مجوز ثبت خود را از این وزارتخانه کسب می‌گیرند)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان

ملی جوانان و... . در تمام این جریانها، نیروی انتظامی و تصویب اساسنامه از سوی آنها نقش اساسی دارد (دیپهیم، ۱۳۸۷، ص ۳۸).

۴-۶. چالشهای اجتماعی - فرهنگی سازمانهای مردم نهاد ایران

عدم تضمین امنیت رسانهها: اگر قرار است مبارزه با فساد فراتر از شعار انجام شود، شرط لازم و اساسی آن اجازه حق دسترسی به اطلاعات توسط رسانهها و تضمین امنیت آنها در موارد فساد است. در واقع این تنها نقص بزرگ تمام برنامههای مبارزه با فساد در ایران است. اگر نمایندگان مجلس واقعاً در جستجوی مبارزه با فساد هستند، آزادی و امنیت رسانهها را تضمین کنند (نوروزی، ۱۳۹۹).

۵-۶. چالشهای سیاسی - اداری سازمانهای مردم نهاد سوئد

اجرائی نشدن برنامهها و قوانین ضد فساد در سازمانها: چالش اصلی جامعه مدنی مبارزه با فساد در سوئد اجرای برنامهها و قوانین ضد فساد است. سوئد به رغم اینکه کشوری با فرهنگ جهانی است از فساد و رفتارهای غیراخلاقی کاملاً عاری نیست. همه عوامل مبارزه با فساد موافق هستند که بسته به بخش و سازمان، قوانین و مقررات رفتاری سختگیرانه باید بدرستی اتخاذ و اجرا شود (Makarova، ۲۰۱۸، ص ۸۷).

عدم وجود آژانس تخصصی افشاگری: سوئد یک آژانس تعیین شده برای مبارزه با فساد ندارد؛ اما دارای تعدادی نهاد است که ممکن است مجموعاً برای وظایفی معادل در نظر گرفته شوند (National Council For Crime Prevention، ۲۰۱۸، ص ۷۳). همینطور در مراکز علمی سوئد هیچ سازمان دولتی اختصاصی وجود ندارد تا به مسائل افشاگران رسیدگی کند (Whistleblower Protection in Sweden، ۲۰۱۸، ص ۲).

نامشخص بودن آمار و ارقام افشاگران: از آنجا که سوئد آژانس تخصصی ای ندارد که بر افشاگری متمرکز باشد، تعداد گزارشها و شکایات تلافی جویانه و نتیجه آنها به طور عمومی مشخص نیست (Whistleblower Protection in Sweden، ۲۰۱۸، ص ۲).

۶-۶. چالشهای حقوقی - قضایی سازمانهای مردم نهاد ایران سوئد

مشکل بودن شناسایی تخلفات: یکی از چالشهای کاربر علیه فساد در سوئد، مشکلات در شناسایی تخلفات بویژه در حوزه اخلاقی در موارد هدایا، لطف، تضاد منافع، خویشاوندی و غیره است؛ جایی که گاهی هر مورد باید به صورت جداگانه بررسی شود. هر سازمانی کدها و قوانینی را برای مقررات مبارزه با فساد تدوین می کند؛ اما در زندگی واقعی، همیشه با موقعیتهایی رو به رو می شود که در قانون نمی گنجد (Makarova، ۲۰۱۸، ص ۸۸).

مؤسسه ضد فساد سوئد، کمیته اخلاقی را برای چنین موارد فردی با مشارکت کارشناسان مختلف ایجاد کرد که بیشتر آنها وکیلان با تجربه هستند. چنین موقعیت‌هایی در سازمان‌های چتر با مشارکت پلیس نیز مورد بحث قرار می‌گیرد. در طول سمینارها و کنفرانسها و غیره و قوانین باید همیشه مورد بحث و بررسی قرار گیرد یا گاهی اوقات اصلاح شود. اصل خودتنظیمی به معنای لزوم انطباق قوانین با سازمان، حوزه و تجارت خاص است تا آن را درونی و خاص کند (ماکاروا، ۲۰۱۸، ص ۸۸).

۶-۷. چالش‌های اجتماعی - فرهنگی سازمان‌های مردم‌نهاد ایران سوئد

ضعف فرهنگ مبارزه با فساد: یکی از چالش‌های بزرگ برای فعالیتهای ضد فساد در هر بخش از جامعه سوئد، ضرورت توسعه فرهنگ یکپارچگی در جامعه و در سازمانی خاص است. ذهنیت سوئدی تحمل فساد را ندارد؛ با این حال، هیچ کس از وسوسه به دست آوردن پول اضافی و بهره‌مندی از موقعیت‌های مردم رها نیست. جامعه مدنی مبارزه با فساد، ابزارهای بسیاری را برای کار روزمره مبارزه با فساد، افزایش آگاهی مردم، جلب توجه آنها به مسائل فساد فراهم می‌کند (ماکاروا، ۲۰۱۸، ص ۸۸).

فعالیت کم افشاگران: فعالیت کم افشاگری و گزارشدهی مشکل دیگری است که توسط پاسخ دهندگان مختلف مورد تأکید قرار گرفته است. وضع قوانین جدید در مورد افشاگری و ابزارها و نهادهای حمایتی موجود برای حمایت از افشاگران به این معنا نیست که بیشتر مردم در سوئد آماده گزارش در مورد فساد هستند (ماکاروا، ۲۰۱۸، ص ۸۸).

ترس افشاگر از ناشناس نماندن بعد از افشاگری: یکی از عوامل اصلی در اینجا محدودیت بازار کار داخلی و مشکلات حفاظت از ناشناس بودن در داخل و حتی خارج از شرکت است. مردم می‌ترسند که افشاگری داخلی، آنها را در موقعیتی آسیب‌پذیر قرار دهد که می‌تواند باعث درگیریهای شخصی، اقدامات متقابل از سوی کارفرما و دیگر مشکلات در محل کار آنها شود (مانسون، ۲۰۱۲).

اولویت نداشتن مبارزه با فساد برای مردم سوئد: بر اساس نظرسنجی‌ها، گزارشها و مقالات مجلاتی که در سطح ملی و بین‌المللی منتشر شده است، سوئد کشوری "عاری از فساد" شناخته می‌شود؛ با وجود این، فساد وجود دارد؛ قابل مشاهده است و می‌تواند به شکلهای جدید ظاهر شود. نمونه‌هایی از فساد در سوئد همیشه شامل معاملات پولی نمی‌شود. فساد معمولاً به صورت لطف یا کمک صورت می‌گیرد. مردم، فساد را موضوع مبرم یا چیزی نمی‌بینند که باید در دستور کار اصلی کشور قرار گیرد.

۷. نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، یافتن شباهتها و تفاوت‌های نقش و چالش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در افشای فساد در ایران و سوئد بود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین شباهت فعالیت و عملکرد سازمانها در دو کشور ایران و سوئد در ایفای فعالیتهای مربوط به نقش آموزشی و فرهنگی این سازمانها در زمینه افشای فساد است. فعالیتهای آموزشی و برگزاری کلاسها و دوره‌ها، مشورت به سازمانها و هدایت آنها در مسائل مربوط به افشای فساد، ارائه بسترهای افشای فساد، زمینه سازی برای بهبود قوانین و مقررات این عرصه و تلاش برای بهبود و اصلاح نگاه‌ها به این عرصه در هر دو کشور، مورد مشترکی بین این چهار سازمان بوده است. هم چنین فعالیتهایی که مستقیم یا غیرمستقیم به نقش قانونگذاری یا سیاستگذاری مرتبط با افشای فساد مربوط می‌شود نیز در سه سازمان از چهار سازمان، مشترک است.

مقایسه چالش‌های ایران و سوئد نشان می‌دهد که سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران درگیر چالش‌های مهمتری هستند و حل و فصل این چالشها نیز نیازمند زمان زیاد و هزینه بیشتری است. از مقایسه و بررسی چالش‌های حقوقی و قضایی در دو کشور می‌توان نتیجه گرفت که گستره خوب قوانین و عدم ضعف و خلأ قانونی کشور سوئد در زمینه افشای فساد، باعث حمایت بیشتر از افشاگران شده و فعالیت آنها و سازمان‌های مردم‌نهاد را در این زمینه آسان کرده است. چالش‌های حقوقی- قضایی در زمینه افشای فساد در ایران نسبت به سوئد گسترده‌تر است و حل و فصل آن مستلزم سطوح مختلفی از همکاری و هماهنگی قوای سه گانه و نظرخواهی از سازمان‌های مردم‌نهاد این حوزه است.

از سوی دیگر دغدغه‌مندی و اهمیت دادن جامعه ایران به وقایع روز و نیز اهمیت امر به معروف و نهی از منکر (اصل هشتم قانون اساسی) برای بخشی از جامعه موجب شده است تا سازمان‌های مردم‌نهاد با چالش‌های اجتماعی- فرهنگی کمتری رو به رو باشند. هر چند نمی‌توان این عرصه را بدون چالش فرض کرد در مقام مقایسه با دو دسته چالش‌های دیگر این سازمانها می‌توان گفت مسیر ساده‌تری را برای رفع و بهبود اوضاع در این دسته دارند. در این دسته، می‌توان یکی از وجوه تفاوت جامعه ایرانی با سوئدی را متوجه شد که بنا بر یافته‌های پژوهش، آنچه مورد تأکید متون علمی و رسانه‌ای این کشور بوده، چالش‌های زیاد سازمان‌های مردم‌نهاد با جامعه سوئد در همراه کردن آنها با کارزار مبارزه با فساد و افشای آن است.

۸. پیشنهادهای کاربردی

۸-۱. قانونگذاری

یکی از اصلی‌ترین مسائلی که خلأ قانونی آن باید رفع شود، مسئله حمایت و حفاظت از سوت‌زنان و افشاگرانی است که فردی یا سازمانی به افشای فساد اقدام می‌کنند؛ به همین منظور، می‌توان قوانینی را برای حمایت و حفاظت از افشاگران با اهداف زیر تصویب کرد:

- حفظ محرمانگی و ناشناس ماندن افشاگران
- حمایت از افشاگران در مقابل اقدامات تلافی جویانه و جبران خسارات ناشی از افشاکاری برای فرد یا سازمان افشاگر
- آسانتر کردن فرایند رسیدگی و دادرسی نسبت به ادعای افشاگر و کمک به او برای اثبات تخلفات و مدعای خود در دادگاه
- برقراری نظام تشویق و حمایت برای افشاگران (مالی و غیرمالی)
- الزام ادارات و سازمانها به راه‌اندازی سامانه سوت‌زنی
- یکی از تجربه‌های موفق، استفاده از سامانه‌های برخط برای دریافت گزارشهای تخلف و وقوع فساد است. الزام سازمانها و نهادهای دولتی و حکومتی، می‌تواند فراهم کننده بستر خوبی برای دریافت گزارشها و برخورد با متخلفان باشد.

۸-۲. آموزش و فرهنگ‌سازی

۸-۲-۱. آموزشی مستمر کارمندان، مدیران، نخبگان و شهروندان در زمینه مبارزه با فساد و سوت‌زنی به عنوان مثال، کودکان و نوجوانان نیز باید در این مسئله آموزش ببینند و قطعاً محتوای آموزشی آنها با محتوایی که برای عموم شهروندان و با محتوایی متفاوت خواهد بود که برای کارمندان سازمان دولتی ارائه می‌شود.

۸-۲-۲. استفاده از ظرفیتهای دینی و اخلاقی برای گسترش فرهنگ سوت‌زنی

در دین اسلام و فرهنگ اخلاق‌مدارانه، مفاهیم بسیاری مانند فساد، دزدی، دروغ‌گویی و... تقبیح شده است. بخوبی می‌توان با استفاده از این ظرفیت به توسعه فرهنگ مبارزه با فساد پرداخت. بررسی شیوه حکومت حضرت علی (ع) و برخورد ایشان با مسئله فساد و مفسدان نیز می‌تواند الگوی خوبی برای گسترش و توسعه این فرهنگ باشد.

۸-۲-۳. تعیین و برگزاری روز سوت‌زن

در تقویم جهانی، ۳۰ جولای به‌عنوان روز جهانی سوت‌زدن شناخته می‌شود. سازمانهای حکومتی، دولتی و مردم نهاد می‌توانند با گرامیداشت این روز قدم دیگری را در آموزش فرهنگ

مبارزه با فساد بردارند و عموم جامعه را با مفهوم سوت‌زنی آشنا کنند. هم چنین می‌توان سالروز یکی از افشاگریهای بزرگ و مشهور در ایران را به‌عنوان روز ملی سوت‌زدن انتخاب کرد و به این مهم دامن زد.

۹. سپاسگزاری

نویسندگان مقاله مراتب قدردانی خود را از تمامی کسانی ابراز می‌کنند که به آنان در این مطالعه علمی یاری کردند.

- افضل‌ی، عبدالرحمن. (۱۳۹۰). فساد اداری و تأثیر آن بر توسعه: علل، پیامدها و راهکارهای برون‌رفت، نشریه حقوقی بین‌المللی، ش ۴۵، ص ۲۳۵-۲۶۴. قابل بازیابی از:
<https://www.noormags.ir/view/ar/articlepage/1019852/>
- اندیشکده شفافیت برای ایران. (۱۳۹۸). گزارش عملکرد اندیشکده شفافیت برای ایران در سال ۱۳۹۸.
- اندیشکده شفافیت برای ایران. (۱۳۹۸). دستاوردهای اندیشکده شفافیت برای ایران.
- اندیشکده شفافیت برای ایران. (۱۳۹۸). قلمرو موضوعات اندیشکده شفافیت برای ایران.
- اندیشکده شفافیت برای ایران. (۱۳۹۸). درباره ما.
- بایرام پور، بهزاد؛ محمدیان ساروی، محسن و حقیقی، مسعود. (۱۴۰۰). طراحی الگویی برای تعیین عوامل مؤثر در بروز فساد اداری و بررسی نقش نظارت و شفافیت سازمانی در پیشگیری از آن، فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۵(۱) پی‌پی ۵۵، ۱۰۰-۷۱. قابل بازیابی از:
http://si.jrl.police.ir/article_96449.html
- براتی، امیرنظام و سیفی، بهزاد. (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی نقش جامعه مدنی تخصصی در مبارزه با فساد در کشورهای ایران و فیلیپین، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ش ۶، ص ۲۳-۳۷. قابل بازیابی از:
https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_2988.html
- پیله فروش، میثم. (۱۳۹۸). سمن‌ها، افسران جنگ با فساد، خبرگزاری ایرنا
- توکلی، احمد. (۱۳۹۹). تأملی بر علل و آثار فساد؛ هر جا سخن از فساد است، علیه فساد سیستمی، نشریه تأملات رشد، ش ۵، ص ۱۵-۲۸. قابل بازیابی از:
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1625856/>
- جامعه اندیشکده‌ها. (۱۴۰۰). پیرامون انجمن گفتگوی شفافیت برای ایران.
- جعفری، محمد حسین. (۱۳۹۲). بررسی وضعیت نظام حقوقی ایران در مقابله با فساد اداری، پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه حقوق عمومی. دانشکده حقوق. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.
- خلیلی پاجی، عارف؛ میرکمالی، سیدعلیرضا و اسماعیلی‌پور، الله‌قلی. (۱۳۹۶). نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در پیشگیری از فساد، فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس، ۷ (۳۱)، ص ۱۴۹-۱۷۲. قابل بازیابی از:
<https://www.magiran.com/paper/1799574>

- دیهیم، علیرضا. (۱۳۸۷). نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی در امر نظارت و مبارزه با فساد، بولتن پژوهش سازمان بازرسی کل کشور، ش ۲. قابل بازیابی از:
<https://bazresi.ir/%DA%AF%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%B4-%D9%BE%D8%A%98%D9%88%D9%87%D8%B4%DB%8C>
- رحیمی، مائده. (۱۴۰۰). واکاوی رویکرد سازمان شفافیت بین الملل و طرح حمایت از افشاگران فساد، فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۵(۱۴)، پیاپی ۵۸، ص ۹۹-۱۲۶. قابل بازیابی از:
http://si.jrl.police.ir/article_98263.html
- رحیمی، محمد. (۱۳۹۹). گزارشگری فساد؛ عادات و آداب.
- رستمی، ولی و قاسمی، محمدرضا. (۱۳۹۷). سازوکارهای حقوقی فعالسازی ظرفیت گزارش‌دهندگان مردمی فساد با مطالعه تطبیقی ایران و امریکا، نشریه مطالعات حقوق تطبیقی، ۹(۲)، ص ۶۳۹-۶۵۹. قابل بازیابی از:
https://jcl.ut.ac.ir/article_69829.html
- صادقی سرهنگی، حسن. (۱۳۹۲). روشهای دولتی مبارزه با فساد در کشورهای گوناگون، نشریه اطلاعات سیاسی- اقتصادی، زمستان ۱۳۹۲، ش ۲۹۴، ص ۱۸۰ تا ۱۸۹. قابل بازیابی از:
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1049417/>
- صفری، محمد و فتاح زیارانی، مریم. (۱۳۹۷). شناسایی، مفهومی‌سازی و تبیین فرایند سوت‌زنی در سازمان (مطالعه موردی: شرکت سنگ آهن گهرزمین)، مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۶(۳)، ص ۶۱۷-۶۴۳. قابل بازیابی از:
https://jomc.ut.ac.ir/article_68783.html
- علینقیان، نسرين؛ نصرافهانی، علی و صفری، علی. (۱۳۹۵). تأثیر عوامل ساختار سازمانی و فرهنگ سازمانی بر تمایل به افشاگری در سازمان، نشریه مدیریت دولتی دانشگاه تهران، ۸(۳) ص ۴۳۷-۴۵۸. قابل بازیابی از:
https://jipa.ut.ac.ir/article_60763.html
- غیرتمند، مهدی. (۱۳۹۸). ۸ مانع مبارزه مؤثر با فساد در ایران را بشناسید.
- فرهادی‌نژاد، محسن و جعفری، سکینه. (۱۳۹۸). شناسایی علل سوت‌زنی سازمانی و دلایل عدم تمایل به سوت‌زنی در سازمانهای دولتی، نشریه مدیریت سازمانهای دولتی، ۷(۴)، ۷۱-۸۴. قابل بازیابی از:
https://ipom.journals.pnu.ac.ir/article_6235.html
- قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مصوب ۱۳۹۰/۰۲/۲۹
- قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۶۰/۰۷/۱۹، اصلاحیه قانون مصوب ۱۳۹۳/۰۷/۱۵

- قاسمی، ناصر و رکنی، امیرعباس. (۱۳۹۹). اعلان جرم؛ راهبردی مؤثر در مبارزه با مفاسداقتصادی، نشریه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۲۵، ش ۹۱، ص ۹۱-۱۱۴. قابل بازیابی از:
<https://jlvviews.ujsas.ac.ir/article-1-1784-fa.html>
- کریمی، فاطمه. (۱۳۹۵). رویکرد پیشگیرانه به حمایت از گزارشگران فساد، نشریه کارآگاه، ش ۳۷، ص ۱۳۴-۱۲۱. قابل بازیابی از:
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1196817/>
- کعبی، عباس. (۱۳۹۴). تحلیل مبانی نظام جمهوری اسلامی ایران: تحلیل مبانی اصل هشتم قانون اساسی، پژوهشکده شورای نگهبان، شماره مسلسل: ۱۵۱-۱۳۹۴۰
- مرداسی، شهین؛ چناری، وحید؛ احمدی، سید علی اکبر و تمیمی، محمد. (۱۴۰۱). طراحی الگوی سوت زنی در راستای بالندگی و سلامت و رفاه سازمانی، فصلنامه نظارت و بازرسی، ۱۶(۲) پیاپی ۶۰، ص ۳۶-۱۳. قابل بازیابی از: http://si.jrl.police.ir/article_99325.html
- ناصری، ناهید؛ سلیمی، صادق و شامبیاتی، هوشنگ. (۱۴۰۰). نقش سازمان‌های غیردولتی مبارزه با فساد در پیشگیری از فساد در ایران. مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، دوره ۹، ش ۱۷، ص ۱۰۱-۷۵. قابل بازیابی از: https://jcl.ac.ir/article_133150.html
- نوروزی، کامبیز. (۱۳۹۹). مجریان افشای فساد؛ مردم یا متولیان امر؟
- نوروزی وند، طاهره و زین‌آبادی، حسن رضا. (۱۳۹۷). پدیده افشاگری سازمانی معلم در مدرسه (یافته‌های یک پژوهش پدیدارشناسی)، نشریه مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۱۱(۱)، ص ۳۰-۹. قابل بازیابی از: https://mpes.sbu.ac.ir/article_98459.html
- نیکپور، امین. (۱۳۹۵). ارائه الگوی نظارت عمومی به‌منظور پیشگیری از بروز فساد اداری در سازمانهای دولتی ایران، نشریه مجلس و راهبرد، پاییز ۱۳۹۵، ش ۸۷، ص ۲۳۱-۲۰۱. قابل بازیابی از: <https://www.sid.ir/paper/224660/fa>
- Institutet Mot Mutor IMM (2022). "About IMM" Available at: www.institutetmotmutor.se/english/
- WhistleB (2022) "About us" Available at: <https://whistleb.com/about-us/>
- Empirical Study of Anti-Corruption Policies and Practices in Nordic Countries (2016) Available at: https://delna.lv/wp-content/uploads/2016/11/delna_corruption-1.pdf
- Makarova, Marina (2018). The Anti-corruption Civil Society In Sweden As Part Of Sustainable Policy Networks. Regional Formation and development Studies, 26(3), 79-92.

